

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 7, p. 375-390, December 2012

İLKÖĞRETİM VIII. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA GEÇEN YABANCI KÖKENLİ KELİMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

*THE ANALYSIS OF THE FOREIGN-ORIGIN WORDS IN THE EIGHTH GRADE
TURKISH LANGUAGE TEXTBOOK OF PRIMARY SCHOOLS*

Arş. Gör. Adem GÜRBÜZ

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Abstract

Turkish language has borrowed vocabulary from various languages with the effect of cultures and religious it has had since the first Koptürk epitaph works. This borrowing-process especially increased gradually with the civilization of Uyghurs, and conversion to Islam later on. In this process, many words got into Turkish first from the eastern languages, and later from the western languages after the Tanzimat period. The foreign-origin words that got into Turkish in the purification process which began after the Tanzimat period have been the matter of dispute with different points of view.

This study deals with the foreign-origin vocabulary that exist in the Turkish language textbook of Primary schools. The foreign origin vocabulary that are analyzed in this study are from the 8th grade Turkish language textbook that is taught in the Primary schools in Bingöl. The analysis includes the origin of these vocabulary, the frequency of these vocabulary in the textbook. Moreover, that from which languages the most borrowings are made and in which parts of the textbook these vocabulary are seen is also explained in detail in the study.

Key Words: Primary school Turkish language textbook, Foreign-origin vocabulary, word.

Öz

Türk dili, ilk yazılı verimleri olan Köktürk Âbideleri'nden günümüze dek geçen süre zarfında temas ettiği kültür ve inançların etkisiyle çeşitli dillerle kelime alışverişinde bulunmuştur. Özellikle Uygurların yerleşik hayata geçişi, ardından İslâmiyet'in kabulüyle bu alışveriş giderek yoğunlaşmıştır.

Bu süreçte ilkin Doğu dillerinden, Tanzimat'tan sonra ise temasa geçtiğimiz Batı dillerinden çok sayıda kelime Türkçeye dâhil olmuştur. Tanzimat sonrasında başlayan sadeleşme sürecinde Türk diline giren yabancı kökenli kelimeler farklı bakış açılarıyla tartışma konusu olagelmıştır.

Bu çalışma, ilköğretimde okutulan Türkçe ders kitabında yer alan yabancı kökenli kelimelerin incelenmesini konu almaktadır. Çalışmamızda, 2007-2008 öğretim yılında Bingöl'de okutulan ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yabancı kökenli kelimeler incelenmiş, bu sözcüklerin kökeni, ders kitabında kaç kez geçtiği tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca Türkçeye hangi dillerden yoğun kelime geçişleri olduğu ve bu sözcüklerin ders kitabının hangi bölümlerinde geçtiği açığa çıkartıldı.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim Türkçe ders kitabı, yabancı kökenli kelimeler, sözcük.

1. Giriş

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir.¹Dilin tanımından da anlaşılacağı gibi ortak bir dili olmayan insan ve toplumların birbirleriyle anlaşmaları mümkün değildir. Dilin en önemli özelliklerinden biri yaşayan ve gelişen bir yapıya sahip olmasıdır. Zira dil sürekli olarak kendini yeniler, başka dillerle kelime alış verişinde bulunur; böylece dile yeni kelimeler girer. Toplumsal hayatta önemini kaybeden kelimeler ise yavaş yavaş kullanımdan kalkar. Kelime kadrosu itibariyle bir dilin yüz yıl önceki durumuyla yüz yıl sonraki durumu arasında tabiatıyla farklar oluşur. Bugün öğrencilerimizin en çok şikâyet ettikleri şeylerden biri Namık Kemal'i, Tevfik Fikret'i anlamamaktır. Aynı problemden yazarlar bile şikâyetçi olmuş. Aşkı Memnu'nun yazarı Halit Ziya Uşaklıgil eserini birkaç kez sadeleştirmek zorunda kalmıştır. Dilimizdeki bu yabancılaşma cereyanı günümüzde eski rağbetini kaybetmekle beraber halen etkisini sürdürmektedir.

Tanzimat sonrasında başlayarak günümüze gelinceye dek "sadeleşme" etrafında dildeki yabancı kelimelerin varlığı farklı bakış açılarıyla tartışılır olmuştur. Aslında "Yazı dilinin sadeleştirilmesi konuşma dili ve yazı dili ikiliğinin kaldırılması çok daha önceleri ortaya atılmakla beraber ancak Tanzimat'tan sonra gerçekleştirilmeye çalışılmıştır."²Ancak sadeleşmede zaman zaman ölçünün kaçırıldığı da bir gerçektir. "Kökeni itibarıyla Türkçe olmayan her kelimeyi dilden atma amacı güden arı Türkçecilik, dilcilik anlayışı ve dildeki sosyal realite ile bağdaştırılmadığı gibi, dil inkılabının temel felsefesiyle de bağdaştırılmaz."³

Bu çalışmada ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı incelemeye tabi tutulmuştur. . "*İlköğretim VIII. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçen Yabancı Kökenli Kelimeler Üzerine Bir İnceleme*" adını taşıyan çalışmamızda, ilgili ders kitabındaki⁴ metinleri tarayarak yabancı kökenli kelimeleri tespit edip bunları etimolojik bir incelemeye tabi tuttuk.Çalışmada

¹ Muharrem Ergin, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Basım Yayım, İstanbul 1995, s. 7

² F.Kadri Timurtaş, *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*, Umur Yayınları, İstanbul(1979), s. 5.

³ Zeynep Korkmaz *Dil İnkılabının Sadeleşme ve Türkçeleşme Akımları Arasındaki Yeri*, TTK Basımevi, Ankara(1985), s.24.

⁴ Muhsin Köktürk– Metin Gül, *İlköğretim Türkçe 8*, Yıldırım Yayınları, Ankara, (2007).

amacımız ders kitabında geçen yabancı kökenli sözcükleri gözler önüne sermek ve buradan yola çıkarak dilimizin etkilendiği dilleri ve ödünç aldığı kelimeleri gözler önüne sermektir. Yoksa bu sözcüklerin dilimizden atılması gibi bir fikir belirtmek yanlış olur. Bu konuda herhangi bir değer hükmü ortaya koymamakla beraber şunu da söylemeliyiz ki, bu kelimelerden büyük bir kısmı ait oldukları dildeki ses özellikleri bakımından dönüşüme uğrayarak Türkçeye mal olmuştur. Bu kelimeler artık Türkçenin bir zenginliğidir ve bu kelimelerden yoksun bir Türkçe mirasını çarçur eden müflis bir insan hüviyetine bürünmüş olacaktır.

2. Yabancı Kökenli Kelimelerin Tarih İçindeki Seyri

Diller arasındaki sözcük alışverişi insanlık tarihiyle yaşıt olmalıdır. Yeryüzünün bütün dilleri gereksinim duydukları, çoğu zaman, kendi dillerinde bulunmayan kimi sözcükleri birbirlerinden almışlardır.⁵Bilindiği gibi Türkçeye yabancı kelime girişi bir hayli geçmişe dayanmaktadır. Türk dilinin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Abidelerinde dilimize girmiş sadece birkaç yabancı kelimeye rastlarız. Bu dönemde Türk diline Çince'den *kunçuy* "prens", *sen□ün* "general", *totok* "askeri vali", *taluy* "deniz" gibi kelimeler girmiştir. Bu kelimeler arasında bazı yer adları da bulunmaktadır.⁶ Sonraki dönemde yerleşik hayata geçen Uygurların temas ettikleri farklı din ve kültürlerin etkisiyle Türkçeye başka dillerden kelime girişleri olmuştur.

On birinci yüzyılda Doğu Anadolu'ya yerleşimle birlikte Bizans İmparatorluğu içinde yer alan Rum ve Ermenilerden birçok kelime dilimize girmeye başlamıştı(r).⁷Orta Türkçe döneminde ise İslamiyet'in kabulüyle birlikte dilimize Arapça kelimeler girmeye başlamıştır. İslam dinini benimseyen Türkler Arapçadan sözcükler almış. Arapça bilmek ve öğrenmek bir erdem haline gelmiş. Hatta Türkçe yazılmış eserler basit bulunmuştur. Türkçeye verilen değer o kadar düşer ki Anadolu Selçuklularında resmi dil Farsça, bilim dili Arapça olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu gücünü yavaş yavaş kaybetmeye başladığında ise dil batıya yönelmeye başlar. Gerileme döneminin başlamasıyla batı uygarlığı karşısında duyulan hayranlık ve eziklik duygusu, ecnebi bir dil bilmenin ve bu dillerden kelimeler kullanmanın bir meziyet sayılmasına yol açmıştır.⁸ Aydın insanlar cümlelerinin arasına Fransızca sözcükler sıkıştırmayı medenilik ve gelişmişlik göstergesi olarak görmüşlerdir. 18. yüzyıldan itibaren batılılaşmanın da etkisiyle dilimize Avrupa dillerinden kelimeler girmiştir. Sait Paşa *Gazeteci Lisanı* adlı eserinde Batıdan alınan ilk kelimenin 1789 savaşından sonraki barış görüşmelerinde kayda geçirilen "*statuquo*" kelimesinin olduğunu kaydeder. Sait Paşa yine aynı eserde, "*statuquo*" kelimesinden 50 yıl sonra "*politique*" ve "*diplomatie*" kelimeleriyle birlikte maliyeyle ilgili "*empirant*" ve "*avance*" gibi kelimelerin Türk diline girdiğini belirtir.⁹ Tanzimat dönemiyle birlikte Fransızca kelimeler yoğun olarak dilimize girmeye başlamış. Fransızca bilmek bir erdem haline gelmiştir. Cumhuriyet döneminden sonra ise dilimiz İngilizceden kelimeler almaya başlamış ve İngilizceden dilimize halen kelimeler girmektedir.

⁵ Süer Eker, Çağdaş Türk Dili, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s. 109

⁶ Doğan Aksan, Türkçenin Sözcükleri, Engin Yay., Ankara 1996, s.126

⁷ Fatih Sezgin, Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu, TDK Yayınları, Ankara 2004, s.11

⁸ Fatih Sezgin, a.g.e, s.11

⁹ Ağâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara 1972, s.72

3. Ders Kitabında Tespit Edilen Yabancı Kökenli Kelimelerin Dillere Göre Tasnifi

Daha önce de belirttiğimiz gibi Türk dili, onu konuşan Türk milletinin tarihî süreçte farklı din, kültür ve uygarlıklarla olan ilişkisinden ötürü "yabancı kelime"lerin girişine sahne oldu. Tanzimat'a gelinceye değin ortak din ve kültür dairesi içinde yer almamız sebebiyle Arap ve Fars dillerinden; Tanzimat sonrasında ise siyasi ve kültürel ilişkiler sonucunda Batı dillerinden çok sayıda kelime kadrosu dilimize girmiştir. II. Meşrutiyet sonrasında nisbî bir sadeleşme sürecine giren Türk dili, Cumhuriyet'le beraber "devlet politikası"nın gereği olarak resmi bir karar sonucu sadeleşme belirleyici kurallara bağlandı. 1940'lı yıllardan itibaren ise bir kısım aydının öncülüğünde "özleştirme" adıyla Türk dilinde tasfiye sayılabilecek çabalara tanık olunmuştur. Yüz yılı aşkın süre "sadeleşme" ve "özleştirme" çabalarına rağmen kültür ve edebiyatımıza mal olan önemli oranda "yabancı kelime" kadrosunun Türk dilinde varlığını sürdürdüğü de bir gerçektir. Bu kelimelerden büyük kısmı fonetik yapımıza uyumlu hale getirilmek suretiyle bir bakıma milli bir hüviyete kavuşmuştur. Bunlardan bir kısmı ise zaruri olmaktan çok "arızı" bir şekilde dile girmiş ve yaşamaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, ilgili ders kitabında yer alıp da dilimizde halen yaşamakta olan yabancı kökenli sözcükleri dillerine göre sınıflandıracamız. Böylece ders kitabımızda hangi dilden kaç adet yabancı kelime bulunduğunu ve bu yabancı kökenli sözcüklerin hangileri olduğunu incelemiş olacağız.

Ders kitabındaki yabancı kökenli kelimelerin dillere göre tasnifi

KÖKEN	ADET
Arapça	684
Fransızca	172
Farsça	163
İtalyanca	36
Rumca	12
İngilizce	11
Yunanca	11
Latince	2
Çince	1
İspanyolca	1
Macarca	1
Rusça	1
Sırpça	1
Soğdca	1
TOPLAM	1097

3.1. Arapça Kökenli Sözcükler

Acaba	Aziz	Cumhuriyet
Acayip	Azrail	Cübbe
Acele	Bahis	Cümle
Acemi	Bariz	Dâhi
Aciz	Basit	Dâhil
Adale	Bazen	Daima
Adalet	Bedel	Daire
Adam	Beden	Dakika
Âdem	Belediye	Dalalet
Âdet	Belki	Dava
Âdeta	Bereket	Davet
Adli	Berrak	Davudi
Af	Beyaz	Defa
Ahlak	Beyhude	Define
Ahmak	Beyit	Defter
Ahval	Bilakis	Deha
Aile	Billur	Dehşet
Ait	Bina	Derece
Akıl	Bizzat	Ders
Akraba	Budala	Devam
Akran	Buhar	Devlet
Âlâ	Cadde	Dikkat
Alaka	Cahil	Diyar
Alelade	Cami	Dolap
Âlem	Cebir	Dua
Alet	Cebren	Dünya
Allah	Cehalet	Ecel
Ama	Cemaat	Eczane
Aman	Cenaze	Edat
Ameliyat	Cennet	Edebî
An	Cep	Edebiyat
Arazi	Cephe	Edep
Arş	Cesaret	Elbette
Arz	Cesur	Elbise
Asap	Cetvel	Elhamdülillah
Asıl	Cevap	Emanet
Asır	Ceviz	Emir
Asil	Ceza	Emmi
Asker	Cezbe	Emsal
Asla	Ciddi	Esas
Âşık	Cilt	Eser
Aşk	Cinas	Esmer
Aynen	Cins	Eşkîya
Azamet	Cisim	Eşref
Azap	Coğrafya	Eşya
Azim	Cuma	Etraf

Evlat	Hamam	His
Evvel	Hamle	Hisar
Eylül	Hapis	Hitap
Faaliyet	Harap	Hiza
Facia	173	Hizmet
Fakat	Hararet	Hudut
Fakir	Harç	Hukuk
Fare	Hareket	Husus
Fark	Harf	Huzur
Fayda	Haricî	Hüküm
Fazilet	Harikulade	Hükümdar
Fazla	Harp	Hükümet
Feda	Hasbihâl	Hürriyet
Felaket	Hasret	Israr
Fen	Hassa	Istrap
Fena	Hasta	İade
Fert	Haşmet	İbaret
Fesat	Hat	İbret
Fetih	Hata	İcap
Fıkra	Hatır	İddia
Fındık	Hatıra	İfade
Fırka	Hatta	İflas
Fırsat	Hav	İhanet
Fiil	Hava	İhtimal
Fikir	Havuz	İhtiras
Filan	Hayal	İhtiyaç
Fiyat	Hayat	İhtiyar
Gaflet	Hayır	İhtiyat
Galibiyet	Hayran	İkmal
Garip	Hayret	İktidar
Garp	Hayvan	İlaç
Garson	Hazır	İlan
Gayet	Hazine	İlelebet
Gayri	Haziran	İlim
Gıda	Hazret	İltihap
Gurbet	Hece	İmdat
Gurur	Hedef	İmkân
Gümrah	Hekim	İmza
Haber	Helal	İnkılap
Hac	Helva	İnsaf
Hafif	Hendek	İnsan
Hain	Hesap	İnşa
Hak	Heybe	İnşallah
Hakikat	Heybet	İntiba
Hâkim	Heyecan	İrade
Hâl	Heykel	İsabet
Hâlâ	Hısım	İslam
Hâlbuki	Hıyanet	İspat
Haliç	Hikâye	İstifa
Halk	Hile	İstikbal

İstiklal	Kira	Mecbur
İstila	Kitap	Meclis
İşaret	Kubbe	Mecmua
İtina	Kudret	Meçhul
İtiraz	Kusur	Medeni
Kabiliyet	Kutup	Medrese
Kabul	Kuvvet	Mektep
Kademe	Kürsü	Mektup
Kader	Kütüphane	Memleket
Kadir	Lanet	Memnun
Kafa	Layık	Memur
Kafiye	Lazım	Mendil
Kahr	Levha	Menfaat
Kahkaha	Lisan	Merak
Kahve	Lokma	Merhaba
Kale	Lütuf	Merkez
Kalem	Maarif	Mermer
Kalp	Maaş	Mesele
Kanaat	Macera	Meslek
Kanun	Madde	Meşale
Karanfil	Maddi	Meşgul
Kasaba	Mademki	Meşhur
Kasavet	Maden	Meşru
Kasım	Mağara	Metin
Kasıt	Mahalle	Mevcut
Katil	Maharet	Mevsim
Kâtip	Mahiyet	Mevzuat
Kavim	Mahkeme	Meydan
Kavis	Mahkûm	Mezar
Kayıt	Mahrum	Mezun
Kaymakam	Mahsus	Mısra
Kaza	Makale	Mide
Keder	Makam	Mihenk
Kelime	Maksat	Miktar
Kere	Mal	Millet
Keşif	Mana	Millî
Keyif	Manevi	Milliyet
Kırat	Mâni	Mimar
Kırmızı	Mantık	Minare
Kısım	Manzara	Minnettar
Kısmet	Manzum	Miras
Kıt	Masal	Misil
Kıta	Masum	Miskin
Kıvam	Maşallah	Mizah
Kıyafet	Mavi	Muavin
Kıymet	Mazur	Muayene
Kibar	Mecaz	Mucize

Muhabere	Nokta	Sıfır
Muhafaza	Nöbet	Sihhat
Muhakeme	Nutuk	Sınıf
Muhakkak	Nükte	Sır
Muharebe	Rağmen	Sırf
Muhit	Rahat	Sicil
Muhtaç	Rahmet	Siyasal
Muhtar	Rakam	Siyaset
Muhteşem	Razı	Siyasi
Mukayese	Redd	Sofa
Mutfak	Redif	Sofra
Mutlaka	Refah	Sokak
Mübarek	Reis	Sual
Mücadele	Resim	Sultan
Müdafaa	Resmî	Suret
Müdahale	Ressam	Sükûnet
Müddet	Rica	Sükût
Müdür	Rivayet	Sülale
Müfettiş	Ruh	Sünnet
Mühendis	Rumi	Şahıs
Mükâfat	Rüya	Şair
Mükemmel	Saadet	Şan
Mülakat	Saat	Şarap
Mümessil	Sabah	Şart
Mümkün	Sabıka	Şefkat
Münazara	Sabır	Şehit
Mürşit	Safha	Şekil
Müsaade	Sahi	Şeraîr
Müspet	Sahil	Şey
Müstevli	Sahip	Şeytan
Müşterek	Sahne	Şiir
Müşteri	Sakin	Şikâyet
Mütehasıs	Saltanat	Şoför
Nabız	Samimi	Şöhret
Namus	Sanat	Şükür
Namüsait	Sanayi	Şüphe
Nasip	Sandık	Taahhüt
Nefes	Saniye	Taassup
Nefis	Satır	Tabak
Nefret	Sayfa	Tabaka
Nehir	Sefer	Tabiat
Nesil	Sefil	Tabii
Nesir	Selam	Tabiye
Neşe	Sema	Tabla
Nezaket	Semt	Taç
Nezle	Servet	Tahammül
Nihayet	Sevda	Tahayyül
Nimet	Seyahat	Tahlil
Nisan	Seyir	Tahriş
Nişane	Sıfat	Tahvil

Takat	Temmuz	Vaziyet
Takdim	Temsil	Veba
Takdir	Tencere	Veda
Takip	Tenezzül	Vefa
Takke	Terbiye	Verem
Taklit	Tercih	Veya
Talih	Tereddüt	Vezi
Talim	Tesadüf	Vezi
Tam	Teselli	Vicdan
Tamam	Teslim	Vücut
Tambur	Teşbih	Yahu
Tamir	Teşekkür	Yani
Taraf	Teşkil	Zabit
Tarif	Teşkilat	Zafer
Tarih	Teşrif	Zahmet
Tasvir	Tetkik	Zalim
Tatbikat	Tevhit	Zaman
Tatil	Tezahür	Zamir
Tavır	Ticari	Zan
Tavsiye	Tiftik	Zapt
Tayin	Tuhaf	Zarar
Tazyik	Tüccar	Zarf
Tebrik	Ufuk	Zaten
Tecrübe	Unsur	Zatülcenp
Tedavi	Unvan	Zayıf
Tedbir	Usul	Zekâ
Tedrisat	Üslup	Zeki
Tehlike	Vaat	Zengin
Tekke	Vaaz	Zevk
Teklif	Vadi	Zıt
Tekmil	Vahim	Zihin
Tekrar	Vakıf	Zihniyet
Telaş	Vakit	Ziyade
Tembih	Valide	Ziyaret
Temiz	Vali	
Temkin	Vazife	

3.2 Fransızca Kökenli Sözcükler

Afiş	Anket	Atom
Akademi	Anonim	Atölye
Aktör	Ansiklopedi	Avukat
Aktris	Antik	Banknot
Amblem	Antoloji	Baraj
Ampul	Apartman	Bere

Biyografi	Gram	Makyaj
Blok	Grup	Matematik
Boksör	İdeal	Mayo
Broşür	İdeoloji	Metot
Dantel	İtalik	Metre
Dekor	Jest	Milyon
Delege	Kablo	Mimik
Demode	Kamp	Mitoloji
Demokrasi	Kamyon	Model
Didaktik	Kanser	Modern
Direksiyon	Karakter	Monolog
Direktör	Karton	Motor
Diyalog	Kauçuk	Mösyö
Doktor	Kilo	Potin
Dosya	Klinik	Prenses
Dram	Komedi	Problem
Ekip	Komisyon	Müze
Ekonomi	Konferans	Müzik
Elektrik	Kongre	Normal
Enerji	Konsültasyon	Not
Engizisyon	Kont	Noter
Epik	Kontrol	Organ
Esprî	Kostüm	Orijinal
Fabl	Kravat	Otel
Fakülte	Kredi	Otobiyografi
Fayton	Kulis	Otobüs
Film	Kulüp	Otogar
Fiş	Kumandan	Otomobil
Fizik	Kültür	Paket
Folklor	Lider	Pantomim
Fotoğraf	Lirik	Panel
Frank	Lise	Pantolon
Fren	Lokomotif	Paragraf
Geometri	Makinist	Pastoral

Patron	Röportaj	Telgraf
Piyas	Salon	Tip
Plan	Satirik	Ton
Polis	Sekreter	Trafik
Porsiyon	Servis	Trajedi
Portre	Sinema	Traktör
Profesör	Sistem	Transatlantik
Profil	Sosyal	Tren
Program	Sosyete	Tuvalet
Psikolojik	Spor	Üniversite
Pudriyer	Suflör	Vagon
Radyo	Şans	Vapur
Rapor	Şema	Viraj
Reform	Tablo	Virgül
Rejim	Teknik	Vites
Rol	Teknoloji	Vitrin
Roman	Telefon	
Romantik	Televizyon	

3.3 Farsça Kökenli Sözcükler

Aferin	Beraber	Çare
Ambar	Beste	Çarşaf
Arzu	Beter	Çarşı
Ateş	Biçare	Çehre
Ayna	Bitap	Çeltik
Badem	Cam	Çember
Bahar	Cambaz	Çene
Bahçe	Can	Çerçeve
Bahçıvan	Canavar	Çevik
Bari	Cömert	Çeyrek
Bedhah	Çabuk	Çınar
Bent	Çadır	Çift

Çifte	Hoşaf	Paha
Çoban	Huy	Para
Çorba	Kâğıt	Parça
Çöp	Kahraman	Paye
Çünkü	Kavga	Pazar
Dem	Kayısı	Pazı
Derhâl	Kel	Pehlivan
Derman	Kenar	Pembe
Dert	Kepçe	Pencere
Destek	Keşke	Perde
Dev	Kevgir	Perişan
Dost	Koz	Peynir
Dut	Köfte	Pişman
Duvar	Kör	Post
Dürüst	Köşe	Rehber
Düşman	Köy	Renk
Efsane	Kurnaz	Rüzgâr
Eğer	Küstah	Rıhtım
Endişe	Laf	Sade
Eyvah	Lal	Sahte
Ezber	Leke	Sarhoş
Hafta	Merdiven	Saye
Hanedan	Mert	Sepet
Harman	Meşin	Serbest
Hem	Meyhane	Sergüzeşt
Hemen	Meyve	Sermaye
Henüz	Mintan	Serseri
Hep	Müjde	Sert
Her	Nankör	Serüven
Herkes	Naçar	Servi
Hiç	Nam	Sipariş
Hoca	Nar	Sirke
Horoz	Naz	Sitem
Hoş	Padişah	Siyah

Şehir	Tezgâh	Yasemin
Şeker	Tohum	Yegâne
Tahta	Tülbent	Zemin
Tane	Usta	Zil
Tav	Ümit	Zincir
Taze	Yaban	Zira
Tazı	Yâd	Zor
Tembel	Yahut	
Tenha	Yâr	

3.4 İtalyanca Kökenli Sözcükler

Alafranga	İmparator	Manevra
Alaturka	İskarpın	Marka
Banyo	İskele	Mola
Bavul	Kamara	Numara
Caka	Kaptan	Pasta
Çapa	Kasa	Piyasa
Diploma	Korna	Posta
Fabrika	Kumpanya	Pusula
Fanila	Lira	Reçete
Fatura	Lokanta	Romatizma
Fırtına	Madalya	Tabela
Gazete	Makine	Tersane

3.5 Rumca Kökenli Sözcükler

Cımbız	Fidan	Masa
Fener	Filiz	Mayıs
Fırça	Lamba	Midye
Fırın	Liman	Paydos

3.6 İngilizce Kökenli Sözcükler

Basketbol	Maç	Skeç
Futbol	Park	Taç

Tayfun	Teyp	Vida
Test	Tiyatro	

3.7 Yunanca Kökenli Sözcükler

Anahtar	Körfez	Sandal
Balyoz	Kundura	Sınır
Efendi	Kümes	Temel
İskemle	Papatya	

3.8 Latince Kökenli Sözcükler

Ağustos	Mart

3.9 Çince Kökenli Sözcükler

Çay

3.10 İspanyolca Kökenli Sözcükler

Tabaka

3.11 Macarca Kökenli Sözcükler

Soba

3.12 Rusça Kökenli Sözcükler

Şapka

3.13 Sırpça Kökenli Sözcükler

Kral

3.14 Soğdca Kökenli Sözcükler

Kent

4. Yabancı Kökenli Sözcüklerin Ders Kitabında Geçtikleri Bölümlere Göre Tasnifi

Çalışmamızın son aşamasında yabancı kökenli sözcüklerin ders kitabının hangi bölümlerinde geçtiğini inceledik. Ders kitabında her metin kendi içinde 11 ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunlar, hazırlık çalışmaları, okuma metinleri, sözcük çalışması, metnin kavranması, tür ve anlatım özellikleri, dil bilgisi, yazım ve noktalama, sözlü ve yazılı anlatım, şairi / yazarı tanıyalım, değerlendirme ve yazı çalışmaları bölümleridir.

Her bölüm taranarak içindeki yabancı kökenli sözcükler tespit edilmiş ve kendi başlığı altında sıralanmıştır. Böylece ders kitabının hangi kısmında hangi yabancı kökenli sözcüklerin olduğunu görme imkânına sahip olduk. Ayrıca yabancı kökenli sözcüklerin hangi bölümlerde daha yoğun olarak kullanıldıklarını da inceleme fırsatı doğmuş oldu. Bunun neticesinde;

Bölüm	Sıklık
Hazırlık çalışmaları bölümünde	48
Okuma metinleri bölümünde	861
Sözcük çalışması bölümünde	335
Metnin kavranması bölümünde	106
Tür ve anlatım özellikleri bölümünde	198
Dil bilgisi bölümünde	268
Yazım ve noktalama bölümünde	106
Sözlü ve yazılı anlatım bölümünde	158
Şairi/ yazarı tanıyalım bölümünde	103
Değerlendirme bölümünde	150
Yazı çalışmaları bölümünde	84

adet olmak üzere birbirinden farklı yabancı kökenli kelime kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Daha önce de belirttiğimiz gibi Türk dili, onu konuşan Türk milletinin tarihî süreçte farklı din, kültür ve uygarlıklarla olan ilişkisinden ötürü diğer dillerle kelime alışverişinde bulundu. Şöyle ki: Türkçe, Uygurlar döneminde Soğdca başta olmak üzere bölgedeki bazı dillerden kelime girişlerine sahne oldu. İslâmiyet'in kabulüyle birlikte dinî ve ilmi sebeplerden ötürü Arapçadan, edebî ve komşuluk münasebeti dolayısıyla da Farsçadan çok sayıda kelime Türkçeye geçti. Ayrıca XIII. yüzyılda Türk yurtlarının Moğol istilasına uğraması sonucu bu dilden de bazı kelimelerin Türkçeye geçtiği bilinmektedir. Tanzimat'la birlikte Osmanlı Devleti'nin bütün kurumlarıyla yüzünü Batı'ya çevirmesi sonucunda Fransızca başta olmak üzere İngilizce ve bazı Batı dillerinden kelime geçişleri oldu. 1970'li yıllardan itibaren Türkçe, Batı dillerinin- özellikle İngilizcenin- yoğun baskısına maruz kalmıştır ve bu süreç devam etmektedir.¹⁰Yüz yılı aşkın süre "sadeleşme" ve "özleştirme" çabalarına rağmen kültür ve edebiyatımıza mal olan önemli oranda "yabancı kelime" kadrosunun Türk dilinde varlığını sürdürdüğü de bir gerçektir. Ancak daha önce de temas edildiği gibi, bu kelimelerin büyük bir kısmı fonetik yapımıza uyumlu hale getirilmek suretiyle bir bakıma milli bir hüviyete kavuşmuştur.

İşte bu çalışmamızda Türkçeye diğer dillerden geçen yabancı kökenli sözcükleri incelemeye çalıştık. Eski Türkçe döneminden günümüz Türkçesine değin dilimizin hangi aşamalardan geçtiğini kısaca belirttik. Daha sonra İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan yabancı kökenli sözcükleri belirledik. Tespit edilen toplam 1097 adet yabancı kökenli kelime yukarıda bir bütün olarak verilmişti.

¹⁰ Mustafa Durmuş, Türk Dili El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s. 81

Çalışmamızdaki maksat dilimize giren yabancı kökenli kelimeleri tespit etmek, bunların kullanım sıklığını görmek, hangi tür görevlerde kullanıldığını incelemektir. Netice olarak 1097 kelimedenden 684 tanesinin Arapça olduğunu gördük. Buradan dilimizin en çok Arapçadan kelime aldığı ve en çok Arapçadan etkilendiği sonucunu çıkarabiliriz. Yine Fransızcadan 172, Farsçadan 163 kelime dilimize girmiştir. Buradan da dilimizin Arapçadan sonra en fazla Fransızca ve Farsçadan etkilendiği sonucuna ulaşabiliriz.

İkinci aşamada ders kitabındaki yabancı kökenli sözcükleri dillere göre tasnif ettik. Her dile ait sözcükleri kendi başlığı altında sıraladık. (Ör. Farsça kökenli sözcükler...) Bu şekilde ders kitabındaki her dile ait sözcükleri kendi alt başlığında görmüş olduk. Üçüncü ve son aşamada ise yabancı sözcükleri kitapta geçtikleri bölümlere göre tasnif ettik. Bölüm bölüm yabancı kökenli kelimeler yukarıda verilmiştir. Burada da görüldüğü gibi ders kitabındaki yabancı kökenli sözcüklerin en fazla geçtiği bölüm okuma metinleri kısmıdır. Bu da metinlerin daha çok yabancı kökenli kelime barındırdığı manasına gelmektedir.

Gelecek kuşakların daha doğru ve bilinçli bir Türkçeye sahip olabilmesi için Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdeki Türkçe kelimelerin arttırılması, öğrencilerin yeni öğrendikleri kelimeleri kullanarak sözcükleri içselleştirmelerinin sağlanması, yabancı dillerden dilimize yeni girecek olan kelimelerin dilimize yerleşmesini beklemeden hemen karşılık bulunması önerilebilir. Ayrıca yabancılara olan hayranlık önlenmeli ve dilimize olan özgüvenimizi arttırmaya yönelik çalışmalar yapılarak dil bilinci oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSAN Doğan (1996), Türkçenin Sözcükleri, Engin Yayınları, Ankara.
- DEVELLİOĞLU Ferit (2007), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- EKER Süer (2009), Çağdaş Türk Dili, Grafiker Yayınları, Ankara.
- ERGİN Muharrem (1995), Üniversiteler İçin Türk Dili, Bayrak Basım Yayım, İstanbul.
- EYUBOĞLU İsmet Zeki (2004), Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- GÜLENSOY Tuncer (2011), Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ Zeynep (1985) Dil İnkılâbının Sadeleşme ve Türkçeleşme Akımları Arasındaki Yeri, TTK Yayınları, Ankara.
- KÖKTÜRK Muhsin ve GÜL Metin (2007), İlköğretim Türkçe 8, Yıldırım Yayınları, Ankara.
- LEVEND Ağâh Sırrı (1972), Türk Dilinde Gelişme Ve sadeleşme Evreleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- NİŞANYAN Sevan (2010), Sözlere Soy Ağacı, Everest Yayınları, İstanbul.
- SEZGİN Fatih (2004), Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu, TDK Yayınları, Ankara.
- TİMURTAŞ F.Kadri (1979), Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü, Umur Yayınları, İstanbul.
- Türkçe Sözlük (2005), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.